

saját körvonalaiiba. Amikor már
megtehettem, jobb híján a
boldogtalanságot választottam.
Hogy kísértet lehessek önmagam
körüli. Hogy, ha megismernek is,
maradjon egy ismeretlen másik.

Persze hogy menekülés volt,
persze hogy öncsalás. Most mégis
hálás vagyok neki, a másiknak,
amiért tőle félhettem, nem a haláltól.

Rakovszky Zsuzsa

A SVÉDEK

Nekidobja a labdáját a falnak, aztán ahogy visszapattan, elkapja. Egyszer, kétszer, sokszor. Már vagy tizedszer fog bele a labdaiskolába, de mindig elrontja. Eleinte elég könnyű, csak tapsolni kell, miközben a labda megteszi az utat a falig és onnét vissza a tenyeréig, de aztán a háta mögött meg a felemelt térde alatt kell átdobnia. Ilyenkor ritkán sikerül eltalálnia a falat, hacsak nem áll hozzá nagyon közel: a labda elgurul, és még jó, ha nem esik be a félig nyitott pinceablakon. Ott guggol a porban, a virágzó ecetfa teliszórja a haját és a ruháját émelyítő szagú, apró csillagokkal, és fölfelé sandít a fölöttük lévő lakás erkélyére. Gertikét viszonylag ritkán engedik le az udvarra („Mert csak összekoszolnám magam... mert azt mondja anyukám, csak az utcagyerekek lógnak egész nap kinn az udvaron...”), de az erkélyre azért elég sokszor kijöhet („...hogy ne legyen olyan szobaszíнем...”), és ilyenkor legalább beszélgetnek egy kicsit.

Füledt meleg van, a kerítés tövében a fű száraz és sárgás, mintha már a vége felé járna a nyár, pedig még csak most kezdődött. A hőség még mindig nem enyhül, pedig már lassanként vége a délutánnak: itt, ahol most guggol, még égetően forró a por, de az árnyék már elindult visszafelé a folyosóra nyíló ajtótól, és lassan araszolva, ellenállhatatlanul szorítja egyre hátrább a napsütötte részt a kerítés felé. A Kissék pinceablakán még sárgászörösen izzik a rozsdás vaslap, a virágszirom formájú, sötét lyukakkal, de a Gáspárékén a vaskos, vaspántos fatáblát már bekebelezte az árnyék. Vagyis már régen elmúlt fél öt – az anyjának már itthon kellene lennie, hacsak nem túlórázik.

Tegnap ugyan nem mondta, hogy ma túlórázni fog, de biztosan így van, különben már megjött volna. Reggel óta egyedül van: küzd a kísértéssel, szeretne fölmenni az emeletre, és becsöngetni Gertikéékhez – de még mindig azt reméli, Gertike talán magától is kijön, legalább az erkélyre. Végül majdnem mindennap enged a kísértésnek, és becsönget hozzájuk, pedig nem szereti, ahogyan ilyenkor mosolyognak rá, különösen a nagylány. Az iskolaév alatt sokszor be sem engedik („Nem ér most rá a Gertike, tanulni kell neki!”), és ez akár igaz is lehet, Gertikének szemlátomást több időre van hozzá szüksége, mint neki, hogy elkészítse a házi feladatát (ő a szünetben szokta), és

hogyan bemagolja, amit kívülről kell tudni (neki elég, ha egyszer elolvassa). De most, nyáron, nemigen tudnak mit mondani. És csakugyan...

– Gertike, itt a Johanna! – kiáltja befelé a nagylány, Gertike nővére, azzal a bizonyos, egyszerre cinkos és lekicsinylő mosollyal: „Tudom, amit tudok, és tudom, hogy te is tudod...” – mintha ezt mondaná a mosolya. Mintha a nevét is csúfolódva ejtené – ha a nagylány szájából hallja, úgy érzi, van benne valami szégyenletes. Talán azért mondja ilyen furcsán, mert egyszer ő elmagyarázta nekik: ő nem Anna, nem is Janka, hanem Johanna.

– Az egy szent volt... Egy színdarabban is szerepel! – erősködött, azok meg összenéztek.

– Egy szent? Csak nem? – kérdezte komoly, aggodalmas arccal Feri bácsi, és odakacsintott Gertike anyjának. Ez a Feri bácsi Gertike nagybátyja, az anyjának a testvére. Neki is fakókék szeme és szőke szempillája van, mint Gertike minden rokonának, meg fordított körte alakú feje: Johannát egy aggodalmasan és ingerülten fel-alá rohangászó hörcsögre emlékezteti, amelyet egyszer az állatkertben látott. Izgágán, hadarva beszél, és örökösen viccel, spriccel belőle a vicc, mint a szódásüvegből a szóda, de a fakókék szeme közben ingerült és gyanakvó marad. – Ezt a „szent”-et valamiért igen mulatságosnak találták, nyilván soha nem hallottak arról a színdarabról, amelyik erről a szentről szól. Johanna tisztában van vele, hogy nem mindenki szereti annyira a színházat, és olvasni sem szokott annyit mindenki, mint az ő anyja. Nekik például egészen sok könyvük van, Gertikéénél pedig csak a nagy, „kombinált” szekrény egyik polcán sorakoznak valami aranyozott gerincű díszkiadás kötetei. Mindenesetre azóta ez a Feri bácsi is, meg a nagylány is Johannának szólítják ugyan, de mindig ezen a gúnyosan ünnepélyes hangon, csak Gertike vékony, kisfiús, szórakozottan mosolygó édesapja hívja továbbra is Annuskának.

Gertike anyja most nem szólítja sehogyan sem: ott ül a konyhában egy hokedlin, ölében egy vājdlinggal, mert éppen borsót fejt, és szemügyre veszi őt a nyitott ajtón keresztül. Olyan hatalmas, hogy kétoldalt lefolyik a hokedliről. A haja ősz, apró, szürke szeme éles és figyelmes: olyan, mintha nem is a felesége, hanem az anyja lenne vékony, kisfiús férjének. Dagadt lábán gumiharisnyát visel, de a lábfeje kecses és parányi, alig nagyobb, mint Gertikéé. Johannának néha az a ködös, büntudatos érzése támad, hogy az igazi anyák ilyenek: őszek, dagadt lábúak és kövérek, és hogy az ő anyjával, aki karcsú, sötét hajú, és messziről bárki fiatal lánynak nézné, valami nincsen rendjén.

– Jöttél játszani a Gertikéhez? – kérdezi kissé fulladt, lihegő hangon ez a kövér, valódi anya (fullad a melegtől, szokta panaszkodni, és most csakugyan nagyon meleg van). – Jesszasz, hogy nézel ki már megint? És nézz csak oda, már megint mit csináltál!

Elvörösödik: a lábfeje az ócska szandálban csakugyan csupa por, a szandál orra vízszintes kis por szökőkutat pöfent az előszoba csillogó parkettájára, amelyen a talpa már amúgy is elmosódó, szürke lábnyomokat hagyott, mintha kísértet szaladt volna arra. Igazság szerint a ruhája is poros – mert egypárszor lekuporodott a földre, amikor a labdáját kereste, és egyszer el is esett. Rövidnadrág van rajta – „sort”, ahogy az anyja hívja –, amelyet már tavaly kinőtt, és ha leguggol benne, kicsit kilátszik a bugyija a combján: a blúzát is kinötte már, vág hónaljban, de idén még nem tudtak újat venni neki. „Majd talán másodika után...” – mondta az anyja.

Gertike kijön a szobájából, kék pettyes fehér ruha van rajta, most is olyan, „mintha skatulyából húzták volna ki”, ahogy a nagyanyja szokta mondani valaha. – Gertike

most nem mosolyog olyan csúnyán, majdhogynem kegyetlenül, mint néha szokott („Szóval nem bírtad ki nélkülem, feljöttél, pedig én nem is hívtalak!” – ezt jelenti ez a mosoly), viszont alig észrevehetően elpittyeszti a száját, és égnek emeli a tekintetét, úgy, ahogy a felnőttektől látta, ha valaki – próbára teszi a türelmüket.

– Ja, te vagy az? – veti oda fanyalogva, aztán megfordul, és visszamegy a szobájába, mintha órá bízna, követi-e. Johanna tudja vagy legalábbis reméli, hogy ez a kelletlenség félig-meddig színjáték, a többi családtagnak szól, főleg az anyának és a nagylánynak, nekik akarja mutatni Gertike, hogy sokallja az ő látogatásait, és csak udvariasságból nem küldi haza – ha kettesben vannak, rendszerint kiderül, hogy ő is ugyanúgy unatkozott egymagában, és alig várja, hogy leüljenek a díványra egy parti „Ki nevet a végén?”-re.

– Idén nem fogok annyit ráérni, mint tavaly! – mondja váratlanul Gertike, amikor már mindketten odabenn ülnek a díványon. Földobja és elkapja a dobókockát, arcán megjelenik az a bizonyos szórakozott, kegyetlen mosoly. – Ősztől beíratok zongorára... Háromszor járok majd egy héten...

Johanna nem néz föl: nem akarja, hogy Gertike lássa rajta a megbántottságot. Aztán ellentámadásba lendül.

– Minek? – kérdi foghegyről. Tudja, hogy Gertikének körülbelül annyi érzéke van a zenéhez, mint őneki: olyan hamisan énekelnek mind a ketten, hogy az iskolában az énektanárnő szenvedő arccal tapasztja a fülére a tenyerét, ha ők felelnek. Gertike rándít egyet a vállán.

– Hát csak... Egy lánynak illik tudni zongorázni! – közli megfellebbezhetetlenül, alighanem ugyanazzal a hangsúllyal, ahogyan valamelyik felnőttől hallotta.

– De minek? – erősködik ő ingerülten. – Amikor nincs is hallásod?

– Az mindegy! – Gertike elbiggyeszti a száját, mint mindig, ha szerinte fölösleges akadékoskodással zaklatják. – Majd ha nagyobb leszek, és társaság lesz nálunk... ha jönnek az udvarlóm... akkor legalább tudom majd szórakoztatni őket! – dűnnyögi bosszús, vontatott orrhangon, és a szeme sarkából Johannára sandít, vajon az beéri-e ennyivel.

Johanna tudja, hogy abba kellene hagynia, de nem bírja. Tudja, hogy Gertikét meggyőzni valamiről reménytelen vállalkozás: „mert ezt így szokták...” vagy „...mert a rendes emberek ezt így csinálják!”, veti oda ilyenkor fölényesen, azon a bizonyos vontatott orrhangon, amelyet Johanna nem bír elviselni. De hiába, ő csak tovább erősködik: fölháborítja, hogy Gertike nem hajlandó válaszolni az érveire, nem érzi kötelességének, hogy vagy megcáfolja őket, vagy belássa, nem helyes, amit mond. Mindenkinek meg kell tudnia indokolni, mit miért tesz, így tanulta ezt az anyjától, aki őneki soha nem parancsolgatott, már kiskorában sem, hanem mindig elmagyarázta, mit miért kíván tőle. Gertikében azonban, legalábbis Johanna úgy érzi, van valami – még csak nem is ellenségesség, inkább valami unott, fölényes közöny az ő érveivel szemben, egyszerűen lecsúsznak róla, mint valami síkos felületről, amelyen nincsen semmiféle rés, amelybe az érvei beleakaszthatnák a körmüket. És ezt Johanna nem bírja elviselni.

– Ma már van rádió! – vitatkozik tovább ingerülten, de Gertike mintha meg se hallaná. – Meg lemezjátszó! Nem kell a vendégeknek a te klimpírozásodat hallgatni, ha mindenáron zenét akarnak!

– Jaj, hagyj már békén! – robban ki Gertike, és Johanna elámul: lehet, hogy mégse peregnek le róla olyan nyomtalanul az érvei, ahogy eddig hitte? Ettől vérszemet kap, és megpróbál más irányból támadni.

– Te akartál zongoraórára járni? – kérdi. – Mert engem biztosan nem íratnának be, ha nincs kedvem hozzá!

– Majd meg is nézheted, mi lesz így belőled! – csattan föl Gertike élesen, mint akinnek a fejében már készen várakozott ez a mondat, és csak a megfelelő alkalomra várt, hogy előrántsa. – Nem kell örökké okoskodni! Ti örökké csak okoskodtok! – dünyögi azon a bizonyos kényeskedő orrhangon – mindig így beszél, amikor azt ismétli el a saját véleménye gyanánt, amit a felnőttektől hallott. Johanna felfigyel: mi az, hogy „ti”?

Itt Gertikééknél sokszor az az érzése, mintha ő és az anyja valamilyen homályos és névtelen közösséghez tartoznának – ők maguk nem is tudnak róla, hogy létezik ez a közösség, mások azonban, például Gertikéék, könnyedén felismerik rajtuk az odatarozás jeleit.

– Ti ott Pesten ezt így szoktátok? – kérdezik furcsán mosolyogva, ha valamit másképp csinál, mint ők szokták, például amikor citromot csöpögtet a rántott húsrá. – De jó gyomrotok van!

Pestet valamiért mindig belekeverik a dologba, pedig ő már jóformán nem is emlékszik a pesti életükre. Ha megpróbálja felidézni, leginkább eszpresszók jutnak az eszébe, ahol sokszor késő estig üldögélt az anyja és a többi felnőtt között, valamiféle túlcsigázott unalomban, és hallgatta, ahogy az anyja csillogó, feszült és vidám készenlétben felelget a többieknek, mintha egy labdát igyekezne ügyesen visszapattintani, amelyről sose lehet tudni, milyen irányból fog feléje röpülni. Öregasszonyokra is emlékezett, akik nagy, sötét lakásokban vigyáztak rá, amíg az anyja színházban volt vagy hangversenyen – ezek a lakások többnyire a gangról nyíltak, ahová zörömbölős, öreg liften lehetett följutni. Ők maguk is többnyire ilyen házakban laktak, különféle albérletekben, amelyek az azóta eltelt évek alatt egyetlen helyiséggé folytak össze az emlékezetében, ahogy az ember álmában szoktak a valóságban egymástól távol eső helyek. Csak egy-két furcsaságra emlékezett élénkebben, arra, hogy az egyik albérletükben valami bekeretezett imádságféle lógott a falon, egy másikban pedig rengeteg macska volt, és sokszor, amikor este hazaértek, egyik-másik ott aludt az ő ágyukon karikába gömbölyödve.

Ez a pesti élet furcsa volt, kalandos és kiszámíthatatlan, és ők ketten az anyjával mintha nem is anya és lánya lettek volna, hanem két jó cimbora valami meséből, akik ketten együtt minden nehézséggel megbirkóznak. A legnagyobb nehézség persze az volt, hogy ők is szegények voltak, mint azok a mesebeli cimborák, a hónap vége felé már minden zsebüket át kellett kutatniuk, nem lapul-e valamelyikben véletlenül egy kóbor húszfilléres. Akkoriban még csak látogatóba jártak ide, ahol most laknak, a nagyanyjához, aki azóta meghalt, alig pár hónappal azután, hogy ők az anyjával hazaköltöztek.

– Ez nem élet! – hallotta egyszer a nagyanyját a másik szobából, amikor azt hitték, hogy ő már alszik. – Magaddal azt csinálsz, amit akarsz, de a gyereket nem hurcolhatod örökké egyik albérletből a másikba! Annak normális környezet kell! Nemsokára iskolába megy!

Erre az anyja is mondott valamit, olyan halkán, hogy ő nem hallotta, csak megint a nagyanyját.

– Koncertek! Meg színház! – mondta a fáradt, megvető hang. – Ezek a legfontosabbak az életben? Ne nevettesd ki magad!

Megint kis csönd, aztán:

– Abból a dologból, amiben reménykedsz, te is tudod, hogy úgysem lesz semmi! Én már úgyse húzom sokáig... nemsokára itt is olyan független lehetsz, amilyen csak akarsz! És legalább az unokámnak normális élete lenne!

Kinn nyílik-csapódik a bejárati ajtó: Johanna megmerevedik.

– Te jössz! – mondja hamisan közömbös hangon Gertikének, és odakínálja neki a dobókockát. Gertike arcán újból megjelenik az a kegyetlen, sokat tudó mosoly.

Johanna átkozza magát, miért is nem bírta tartani a száját, miért kellett neki a múltkor „mindent” elmondania Gertikének. Az anyjának persze már korábban bevallotta, neki mindent elmond, nincsenek titkaik egymás előtt, hiszen ők barátnők is, nem csak anya és lánya, és az anyja azt mondta, nem is olyan nagy az a korkülönbség, csak most tűnik annak, mert ő még csak kilencéves, Gertike bátyja viszont már huszonegy: tíz év múlva éppen összeillenek majd. Sőt, az anyja látott már boldog házasságokat ennél sokkal nagyobb korkülönbséggel is. De azért Gertikének mégis kár volt elmondania...

– Azt hiszem, szerelmes vagyok a bátyádba! – vetette oda neki azon a fölényes, derűsen társasági hangon (legalábbis remélte, hogy ilyenre sikeredett), ahogy az anyja egyik barátnője szokott beszélni, még Pesten, egy piros szájú, piros körmű nő, aki szipkából szívta a cigarettát, egyiket a másik után („Te Klári, én azt hiszem, totál belezúgtam a Bakácsba, abba a trógerba... Hát most mondd, nem vagyok én egy komplett hülye?”). Gertike megütözve nézett rá.

– Te örökké szerelmes vagy! – mondta aztán azon a kiállhatatlan, fanyalgó orrhangon.

Ebben persze volt némi igazság. Johanna, amióta az eszét tudja, csakugyan örökké szerelmes: egy fiúba, akit egy pillanatra látott a buszról, egy fényképbe, amelyik pár hétig kinn állt a fényképész kirakatában, Dobó Istvánba az Egri csillagokból, és valakibe, akit csak úgy kitalált magának – ezek a szerelmek néha követik egymást, néha párhuzamosan futnak. De ezek – kellemes szerelmek, nem követelnek tőle semmit, csak a világ lesz színesebb és izgalmasabb tőlük. Gertike bátyja viszont állandóan itt van a közelben, illetve éppen hogy nem állandóan – onnét lehetett tudni, otthon van-e, hogy a motorkerékpárja ott támasztja-e a folyosón a falat, vagy csak az a pár fehér folt virít a helyén, ahol leverte a vakolatot. Ha ott van a motor, mintha hangyák mászkálnának a bőrén, annyira szeretne fölmenni Gertikéékhez, még akkor is, ha már késő este van. És amikor odafönt van, és tudja, hogy Gertike bátyja benn van a szobájában – egyszer járt ő is odabenn, énekesek és színésznők képe volt a falra fölgombostúzva, Johanna el is határozta, hogy ha megnő, pontosan olyan lesz, mint az egyik hamvaszőke, álmatagon, félig leeresztett szemhéjjal csücsörítő filmszínész nő –, akkor nem tud igazán odafigyelni semmire, mert örökösen arra kell gondolnia, kijön-e vajon, illetve hogy nem lehetne-e benyitni hozzá valamilyen ürüggyel. Nem régen van ez így, mindössze egypár hete, amióta egyszer összeütköztek a kapualjban. Ő kifelé igyekezett, de megbotlott a legfelső lépcsőfokban, és kis híján nekiesett Gertike bátyjának, aki éppen a motort tolta volna befelé. Gertike bátyja elkapta a karját, ami nem lehetett könnyű, mert közben a motort is tartania kellett, és Johanna arra számított, hogy ráförmed: „Nem tudsz vigyázni?”, ehelyett csak kicsit megcsóválta a fejét, és mosolygott. Éppen olyan szőke pillájú, kék szeme van, mint Gertikének, csak sokkal kedvesebb, és Johannának hirtelen valami sürgető, már-már elviselhetetlen boldogság kezdte feszegetni a mellét, ahogy belenézett. Így kezdődött a dolog.

– Mostanában csak jön és megy! – hadarta bosszús hangon Gertike, nyilván úgy, ahogy az anyjától hallhatta. – Megjön, és már rohan is a... menyasszonyához! Anyuka nagyon haragszik érte, azt mondja, korai. Mert különben elég jó család...

És mi, töprengett Johanna, mi vajon jó család vagyunk? Egyáltalán, milyen egy jó család? Biztosan olyan, mint Gertikééké. Amúgy ennek a menyasszonynak a léte nem-hogy csökkentené a szerelmét, inkább újabb árnyalattal gazdagítja, a rajongó önfeláldozásával. Elképzeli, hogy ő hozza-viszi majd az üzeneteket, aztán félreáll, eltűnik az életükből, mint a kis hableány a mesében. Egyébként látta is egyszer ezt a bizonyos menyasszonyt a városban, szőke volt és világos szemű ő is, furcsa módon még hasonlított is Gertikére és a nővérére, sőt a bátyjára is: mintha már ő is családtag volna, vagy eleve arra készülne, hogy csatlakozzék ehhez a családhoz.

– Téged úgyse vett volna el! – veti oda Gertike gonoszul, de szemlátomást kissé habozva, kimondja-e, amit mondani készül. – Azt mondja, nem szereti az egzaltált nőket! – dübnyögi végül sunyi diadallal, miközben az ujjával az ágytakaróra rajzolgat lehajtott fejjel, és a szeme sarkából fölsandít Johannára: nagyon megsértődött-e?

– Te megmondtad neki? – Johanna igazából nem is tudja, fölháborítja-e ez az áru-lás, vagy inkább csiklandozó izgalmat érez a gondolattól, hogy ilyesmi egyáltalán szóba került. És vajon mi lehet az az egzaltált?

– Ááá... – Gertike szemlátomást megjéjted tulajdon bátorságától. – Ezt nem terád mondta... csak úgy általában.

Johanna nem tudja eldönteni, megkönnyebbült-e ettől vagy inkább csalódott.

– Gyerekek! Uzsonnázni! – szól be elfulladt hangon a kövér anya a kisszobába. Ezt például nagyon szereti itt Gertikééknél: az étkezéseket. Ők otthon csak úgy állva esznek sokszor, vagy a konyhában, a hokedlire kuporodva, néha még vasárnap is. Gertikééknél a vasárnapi ebéd valóságos ünnep, és még egy ilyen hétköznapi uzsonna is olyan, mintha valakinek a születésnapja volna. Abrosz van az asztalon, a tányérok és a poharak egyformák (náluk ahány tányér és pohár, annyiféle). És sütni is szokott Gertike anyja, mindenféle bonyolult süteményt, és nem is csak olyankor, ha névnapja van valakinek, vagy karácsonykor. És az ünnepek, talán ezért is, sokkal ünnepélyesebbek, mint náluk. Plafonig érő karácsonyfájuk van, az egész lakást betölti a bejgli- meg vaníliás-kifli-illat, és karácsony délutánján Gertikét mindig elviszi valamelyik nagynénje a délutáni gyerekelőadásra, hogy ne legyen otthon, amikor megjön „a Jézuska”. Ő már évek óta együtt díszíti a fát az anyjával – igaz, neki nincs is nagynénje, aki magával vihetné –, és az anyja azt is elmagyarázta, hogy ez az egész angyal- és Jézuska-dolog csak jelkép – nem hazugság, csak jelkép, az egymás iránti szereteté, amely arra készlet bennünket, hogy ajándékot adjunk egymásnak. Johanna büszke rá, hogy ő mindezt tudja, a plafonig érő karácsonyfa és a sütemények láttán mégis mindig megfájdul a szíve.

– Egyedül rajzból lett neki négyese! – Ezt a fulladós hangú anya mondja a viccelős Feri bácsinak, miközben baracklekvárt kanalaz a vajjas kenyerekre, és egy késsel szette-ríti. Kinn ülnek az erkélyre nyíló étkezőben: a kés és a baracklekvár varázslatosan, reszketegen csillog a késő délutáni napfényben. A lekvárt Gertike anyja szokta eltenni, nagy fazekakban rottyog, aztán celofánnal lekötözött üvegekben érlelődik vastag dunyhák alatt, végül Gertike anyja minden egyes üveg tetejére rácsap egy kiskanálnyit valami undorító, fehér, szalicil nevű anyagból, hogy meg ne romoljon. Csodálatos íze

van a lekvárnak, még csak nem is emlékezett arra az összepréselt, szeletelhető valamire, amit a napközben szoktak adni, és aminek „Hitler-szalonna” a csúfneve.

– Mindegyik azt képzelem, hogy az ő tárgya a legfontosabb! – dohog Gertike anyja. – Most mondd meg, hát mikor kell majd nekik az életben faleveleket rajzolni?

Johanna egy darabig nem figyelt oda a beszélgetésre, annyira ügyelt, hogy le ne csöppenjen a kenyéréről a lekvár, de azért sejti, kiről van szó: a rajztanárnőjükéről, aki négyessel csúfította el Gertike bizonyítványát. Minden hiába, a rajztanárnőt (lelkes, kemény és határozott nő, a lányok „Piri bácsinak” csúfolják a háta mögött) nem lehet megghatni se szorgalommal, se makulátlan füzetekkel (mint például az énektanárnőt, aki a szenvedő arc és fülére tapasztott tenyér ellenére „kegyelemből” mégiscsak mindig megadja Gertikének az ötöst).

– Hát nincs szemed?! – szokta kérdezni a rajztanárnő fölháborodva, és elgyötörten és egyetlen lendületes vonallal belejavít a rajzba, amitől hirtelen az alma alma, az őszi levél őszi levél lesz. Gertike gyűlöli ezt a tanárnőt: az ő szálkás, halvány és bizonytalan vonalaiból soha nem áll össze semmi, radíroz, aztán másodszor, harmadszor is neki-veselkedik, újra radíroz, míg csak ki nem lyukad a rajzpapír, de az almák még sokadszorra is idomtalan krumplikhoz hasonlítanak, a falevelek pedig semmihez az égvilágon. Johanna viszont kedveli a rajztanárnőt, és az is őt, legalábbis már többször megdicsérte: „Neked, úgy látszik, van hozzá szemed!” – mondta neki nem is egyszer.

– Művészlélek! – vihog a viccelődős Feri bácsi. – Nem láttátok? Neki is ki van rakva egy pár képe a Kultúrházban! Van ott most valami kiállítás...

– Na és milyenek? – élénkül föl egy kicsit Gertike anyja. Az újsággal legyezi magát, mert hiába esteledik már, nem akar enyhülni a meleg. Időnként előretolja az alsó ajkát, és nagyot fúj fölfelé, de ez sem segít: őszi haja izzadtan tapad a halántékára, és izzadságcseppek gyöngyöznek az orra alatt: gyöngybajusz.

– Hát tudod, milyenek ezek a maiak... Zöld ég meg lila fű... Ha még lenne köztük egy szép csendélet vagy virágcsokor, nem mondom! A múltkor vettem egy csendéletet a bizományiban, hát az olyan, hogy az embernek kedve lenne beleharapni az őszi-barackba! Az egy örök érték! – közli nyomatékosan Feri bácsi, miközben az izzadságot itatja a homlokáról összehajtogatott zsebkendőjével, aztán hirtelen felvihog. – Volt ott a Kultúrházban egy kép, azon van egy nő, az, kérlek, tiszta anyaszült egy csupaszon sértálgat valami erdőben, de abszolúte csupaszon, most mondd meg! Hátulról van lepingálva, úgy nézeget vissza a vállá fölött, biztosan, hogy jön-e utána a bakája, és ott virít neki tiszta csupaszon az a nagy kövér... sejhaja, akkora van neki, mint a Bűdös Katinak, na, dehogyan tudod, kicsoda, nálunk a személyzetis... és tiszta zöld neki az egész mindenség! A nőnek a képen, nem a Katinak! Mondtam is az Irénnek, na, anyukám, ezentúl te is így mérsz a boltba, ahogyan a Jóisten megteremtett, legalább nem kell többet ruhára költeni! Csak előbb még beleültetünk a zöld kerítésfestékbe, hogy neked is tiszta zöld legyen a...

– Az a lomboknak az árnyéka! – vág közbe Johanna izgatottan. Először ő is furszállkodott ezen a zöld nőn, de aztán az anyja elmagyarázta neki, miért zöld. – Átsüt a leveleken a nap, és azok ilyen zöld hogyishívjakokat... reflexeket vetnek a bőrre! Mert igazából is zöldnek látszik az ember bőre, ha egy fa alatt áll, és mi csak hisszük azt, hogy mindig rózsaszín! Pedig ha például kék napernyő alatt ülünk, akkor kék lesz... ha meg a fák alatt, akkor zöld... És az ég sem kék igazából, csak annak látszik! – vágja ki végül diadalmasan, abban a reményben, hogy ezzel végre sikerült meggyőznie őket. Az előbb egy kicsit összezavarodott, de ezt az utolsót, ezt megdönthetetlen erejű érveknek érzi. Gertike anyja és nagybátyja egy pillanatra összenéz.

– Ja, ja... – mondja Gertike anyja szórakozottan. Szemlátomást elege van a csupasznőkből csakúgy, mint a színek furcsa viselkedéséből. – Nem kérsz egy kis málnaszörpöt? – fordul az öccséhez. – Ezt én tettem el: nincs benne kátrány, mint abban, amit a vendéglőben kapsz! Kinn van a spájzban, jó hideg...

De Feri bácsi csak elhárítólag int a málnaszörpre.

– Te láttad azt a kiállítást? – mered szigorúan, összevont szemöldökkel Johannára.

Johanna bólint. Valami fölháborodás kezd emelkedni a gyomrából a torka felé: mi köze hozzá ennek az embernek, hogy látta-e, egyáltalán hogy jön ahhoz, hogy bele-szóljon? Az anyjával látta, a vasárnapi kirándulásból hazafelé jövet, és az anyja elmagyarázta neki, hogy ez művészet, és a művészetben nem szégyen a meztelenség. Vannak szobrok és festmények, a leghíresebbek a világon, mindenféle régi istent és istennőt ábrázolnak, és azok is meztelenek. Éppen azért festettek annyi istennőt a régi festők, mert az emberi test szépségét akarták ábrázolni, és akkor még csak így lehetett, de most már nem kell ürügyet keresniük.

– Beültünk egy nagymálnára vasárnap, és akkor... Ott vannak kiakasztva a folyosón! – hebegi, és mindjárt meg is haragszik magára, mert ez úgy hangzott, mintha mentegőzne.

– Hát látod, ez az... Olyan helyen aggatják ki ezeket, ahol a gyerekek is láthatják! – csattan fel éreynesen Feri bácsi. Johanna, bár szégyelli, egy kicsit megnyugszik: szóval nem őrá haragszik.

– Ugyan, hagyj! – csitítja Gertike anyja az öccsét. – Mit számít az? Ha kimennek a strandra, ott is láthatnak olyat eleget! Ezek az újfajta fürdőruhák, amiben ezek a mostani fiatalok flangálnak, na hogy is hívják...

– Bikini! – vágja rá gyanús jólétesültséggel Feri bácsi.

– Ja, ja, bikini... Egy pertli lent, egy pertli fent, hát abban nem ki van nekik minde-nük? – legyint bosszúsan Gertike anyja.

– Majd én is olyat veszek magamnak! – mórrikálja magát csúnya mosollyal a nagylány.

– Majd le is töröm a derekadat! – emelinti jelképes pofonra a kezét az anyja fáradtan.

– Régen – közli nagy nyomatékkal Feri bácsi, és harcias pillantást vet a baracklek-várra – külön fürödtek a férfiak és a nők!

– Olyan csikos, bokáig érő fürdőruhában! Fodor is volt az alján! És a férfiaknak is volt vállpántos felsőrészüik! – Johanna látott ilyen fürdőruhát egy régi képeslapon: az anyjával nevetgéltek rajta. – Mert régen így volt szokás! Régen még olyan is volt, hogy otthon is csak hálóingben volt szabad fürödni! – magyaráz izgatottan, kézzel-lábbal. – De azért nem mindenhol! Mert például a svédeknél... ott férfiak és nők már régebben is együtt szaunáztak meg zuhanyoztak... meztelenül – hebegi zavartan; maga se tudja, miért szégyellte el magát hirtelen, hiszen az anyja elmagyarázta neki, hogy az ott így szokás, mert így egészséges, és senki nem gondol semmi rosszra.

Látja, hogy Gertike behúzza a nyakát, mintha őhelyette szégyellné magát, vagy attól félne, őt fogják megszidni Johanna miatt. A két felnőtt csillogó, vidám, sokat tudó tekintettel néz rá. Érti, hogy lassan elvörösödik. Furcsa, amikor az anyjától hallotta ezt a dolgot, kicsit csalódott volt, mert olyan józanul és hétköznapien hangzott az egész, mintha az anyja mindössze arról beszélt volna, hogy kezet kell mosni evés előtt. Most viszont kiderül, hogy úgy látszik, jól érezte: ez a dolog mégiscsak izgalmas, ugyanakkor bűnös és szégyenletes is.

– Szóval ti így szoktatok... ott Pesten? – kérdi lassan Feri bácsi, és a nővéreére kacsint. – Koedukáltan szoktatok zuhanyozni?

Gertike anyjának megrándul a szája széle, mintha a nevetését próbálná elfojtani.

– Nem Pesten... a svéddek! Svédországban! – dadogja Johanna kétségbeesetten, félig sírva. Még bízik benne, hogy valamit félreértettek ezek itt hárman, de nem: még mindig olyan vidáman csillogó, komisz, rezzenéstelen tekintettel néznek rá, és a szájuk széle meg-megrándul az elfojtott nevetéstől.

Még mélyebben elvörösödik, aztán hirtelen elsápad, mert a szemükben hirtelen meglátja önmagát, olyannak, ahogy valaki idegen láthatja, ahogyan ők láthatják. A haja rövidre nyírva, mint valami fiúnak, a szemüvege egyik üvegét beragasztották, hogy a gyöngébbik szemével is nézzen, a sortjából, ahogy ül, megint kilátszik egy sáv a bugyijából. De nem ez a baj: a baj az, hogy ő nevetséges. Ezt hirtelen teljes bizonyossággal tudja, mintha egy felirat jelent volna meg előtte nagy, villogó piros betűkkel. Még-hozzá azért nevetséges, mert valamit nem tud, amit ezek itt tudnak, mert örökösen megszeg valamilyen szabályt, vagy egész sor szabályt, amelyeket nem is ismer, és ettől minden, amit csinál vagy gondol, érvénytelen lesz: mint amikor labdázás közben túlságosan közel megy a falhoz, vagy úgy tesz, mintha igazából nem is ejtette volna le a labdát, amikor pedig leejtette. És hiába ravaszkodik aztán, a szíve mélyén tudja, hogy az egész mégiscsak érvénytelen. És hiába fog ő majd tovább tanulni, ahogy az anyja mondogatja, hiába lesz belőle festő vagy egyetemi tanár vagy akármi, az egész valahogy mindig is érvénytelen marad: ezek itt akkor is ilyen vidáman, komiszan, sokat tudóan fognak rajta mosolyogni.

Nyílik a kisszoba ajtaja: Gertike bátyja, csuklóján a szíjánál fogva lelógatott bukósisakkal, átrohan az előszobán a kijárat felé, közben elhaladtában odaint nekik. Most nem néznek rá olyan komisz, csillogó szemmel, mint az előbb, hanem kicsit elfordítják a fejüket, a fal felé fordulva mosolyognak. Ebből Johanna rájön, hogy Gertike már mindenkinek elárulta a titkát.

– Most már mennem kell... – kászálódik föl a székről, és zavartan rángatja lefelé a sortja alját, persze hiába. – Anyukám biztosan vár már...

Az anyja tényleg megjött közben: ott ül a félhomályos szobában, magába roskadva, mintha hirtelen púpja nőtt volna, vagy nem is ő lenne az, hanem másvalaki, egy púp-os idegen.

– Fönn voltál? – kérdi fakó hangon és feleslegesen. Szokott ilyen lenni a hangja, amikor nagyon fáradt.

Johanna odarohan hozzá, és egyszerre zúdít rá mindent: Gertike zongoraóráját, azt, hogy azok ott fenn tudják, hogy ő szerelmes, a zöld nőt, a bokáig érő fürdőruhát meg a svéddekét – azt várja, hogy az anyja most, azonnal mond valamit, valami csípősen mulatságosat, amelyet néha szokott, amivel helyreállítja az ő érvényességét, és kétségbe vonja amazokét – mert mind a ketten egyszerre nem lehetnek érvényesek, ez nyilvánvaló. Azt szeretné, ha az anyja egymagában lenne az ő számára mindaz, ami Gertike számára a család, a város, az egész világ: valóság, helyesség, biztonság.

Az anyja megrándul, mintha forró vassal értek volna hozzá. Gyötrődő arccal a fülére csapja a két tenyerét, ahogy az énektanárnő szokta, amikor ő hamisan énekel.

– Nem maradhatnál csöndben egy kicsit? Csak öt percig?! Olyan nagy kérdés ez? – Nem kiabál, de a fojtott hangjában heves indulat, már-már gyűlölet izzik. – Mostanáig túlóráztam! Ezt nem lehet kibírni! – ismételteti, mint valami elromlott szerkezet, fakó hangon, gépiesen. A szeme elsötétül a kétségbeeséstől, a szája sápadt és reszket.

– Ezt nem lehet kibírni!

És:

– Ez nem élet! – Ezt a kettőt ismételteti felváltva, és közben égő szemmel, mozdulatlan arccal mered maga elé, mintha ő ott sem lenne.